

**FRILUFTSLIV I SKOLENS
NÆRMILJØ,
ET STED FOR LEK OG LÆRING**

Tor- Harry Bjørn

FYLKESMANNEN I NORD-TRØNDELAG
MILJØVERNAVDELINGEN
7700 Steinkjer
TLF 74 16 80 73 TELEFAX 74 16 83 39

R A P P O R T

1-1995

TITTEL Friluftsliv i skolens nærmiljø, et sted for lek og læring **DATO:**

SAKSBEHANDLER/FORFATTER Tor-Harry Bjørn
ANT. SIDER:

18

AVDELING/ENHET

ANSV.

SIGN:

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Miljøvernnavdelingen.

EKSTRAKT

Prosjektet rettet mot barn i alderen 6-9 år. Kartlegging av naturområder i skolens nærmiljø og tiltak for å fremme aktiviteter i disse områder var sentralt. 5 skoler i Nord Trøndelag deltok .

STIKKORD

Nærmiljø

Skole

Tilrettelegging

FORORD

Barn og unges muligheter til å drive friluftsliv har blitt redusert gjennom tettstedsutviklingen, samtidig som flere og flere aktiviteter for barn foregår innendørs. En slik utvikling vil på sikt kunne føre til fremmedgjøring overfor naturen, og likegyldighet mht. miljøproblemer.

Muligheten for opphold og aktiviteter ute i naturen er ofte gode i de helt nære områder. men mange tar ikke i bruk nærmiljøet så mye en skulle ønske.

Dette prosjektet retter seg mot skoler som ønsker å bruke naturområdene i nærmiljøet mer, og som ønsker å gå inn i en prosess som muliggjør dette.

Responser fra skolene har vært god og ønsket om et mer aktivt uteliv er stort hos lærerne.

Min jobb har hovedsaklig vært å få igang prosjekter rettet mot tiltak for å øke bruken av de nære naturområdene rundt prosjektskolene. Vi håper at det har vært et fruktbart samarbeid, og at arbeidet kan utvikles utover prosjektperioden som har vært høsten -94. Vil gjerne rette en takk til alle som har deltatt i dette arbeidet, og da spesielt prosjektgruppene på hver enkelt skole. Håper på fortsatt glød i arbeidet med tilrettelegging og opplegg for barns uteaktiviteter i nærmiljøet.

Steinkjer 20.12.94.

Tor Harry Bjørn

FORORD	2
INNHOLDSFORTEGNELSE	3
11. INNLEDNING:	4
2. MÅLSETTINGER.....	5
2.1 Målsetning	5
2.2 Målgruppe	5
2.3 Skolens nærmiljø	5
2.4 Arealplanlegging	6
3. HVORFOR VÆRE MER UTE I NATUREN	6
4. FORSLAG TIL FREMGANGSMÅTE	7
6. DE ENKELTE PROSJEKTSKOLER:	11
6.1 Sørenget skole, Namsos kommune:	11
6.2 Otterøy skole, Namsos kommune:	12
6.3 Vinje skole, Snåsa kommune:.....	13
6.4 Høylandet skole, Høylandet kommune:	15
6.5 Malm skole, Verran kommune	16
Framdrift/plan:.....	17
7. SLUTTORD	17
8. AKTUELL LITTERATUR	18

---

1. INNLEDNING:

Bakgrunnen for miljøvernavdelingens engasjement i dette er et ønske om å prioritere en innsats rettet mot barns muligheter å drive friluftsliv i nærmiljøet.

Positive opplevelser i natur og kunnskap om natur er grunnleggende forutsetninger for å utvikle miljøansvar/bevissthet. Naturgleden skaper den basisen som er nødvendig for å ta ansvar for naturen senere.

I og med at skolen når de fleste barn, og det faktum at dagens unger oppholder seg mye av tiden på skolen, så er det klart at mange holdninger og vaner dannes der. Tidligere kunne skolen til en viss grad forutsette at nærhet til natur var en selvfølge hos barn på fritiden, og at foreldre flest tar med ungene ut. Slik er det nok ikke lenger. Videre har grunnskolen også behov for nærområder i en undervisningssammenheng.

Skolen har etter hvert fått et større ansvar når det gjelder oppdragelsen av barna, og da også mht. miljølære. Dette bli spesielt fremhevet i mønsterplan for grunnskolen (M-87), og i den nye læreplanen, hvor skolens nærmiljø blir tillagt stor vekt. Videre er det i en rekke stortingsmeldinger vektlagt nettopp viktigheten av at barn får oppleve natur. Dette er fremhevet i b.l.a. St.meld. nr 46 (1988-89) Miljø og utvikling, Norges oppfølging av Verdenskommisjonens rapport, St.meld. nr. 13 (1992-93) FN-konferansen om miljø og utvikling i Rio de Janeiro, "Miljøforvaltningens strategi for miljøundervisningen", og i stortingsmelding nr. 40, "Om friluftsliv".

Videre er dette vedtatt i Rikspolitiske retningslinjer for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen (rundskriv T-2/92).

Med tanke på utvidelsen av skolefritidsordningen og innføring av skolestart for 6-åringer fra 1997, utvides skolens ansvarsområde, og deriblant blir aktiv bruk av naturområder i skolens nærmiljø tillagt en enda større betydning.

Dette er også understreket i St. meld. 40. (1992-93): .....vi smaa, en Alen lange, Om 6-åringer i skolen, der det er et generelt ønske at nærmiljøet må få en høyere status i dagens skole.

Vi tror at de yngste årsklassene mer enn noen annen aldersgruppe i skolen har behov for lek/læring og friluftaktiviteter.

Vi håper et slikt prosjekt vil stimulere til mer tverrfaglig samarbeid i kommunene. Det holdes nær kontakt mellom fylkesmannens miljøvernavdeling, fylkesmannens familie og sosialavdeling og Statens utdanningskontor slik at tiltak overfor kommunene kan samordnes.

Prosjektet "friluftsliv i skolens nærmiljø, et sted for lek og læring " startet opp i 4 kommuner ved 5 skoler høsten-94 i Nord Trøndelag, og vil fra miljøvernavdelingens side være avsluttet ved årsskiftet 94/95. Skolene vil imidlertid fortsette det videre arbeidet til neste år.

---

2. MÅLSETTINGER

2.1 Målsetning

Hovedmålet med prosjektet var at barn ved et utvalg skoler skal få tilgang på et variert, tilpasset og spennende naturområde i skolens nærmiljø. Meningen er å øke mulighetene for friluftsliv, naturopplevelse og uteaktiviteter i skoletiden. Dette for å skape grobunn for naturinteresse og friluftsliv som danner grunnlag for å utvikle miljøansvar.

Mange skoler har vært for lite flinke til å se de mulighetene som ligger i bruken av nærmiljøet, og ofte er den vanlige oppfatningen at en må reise et stykke unna for å oppleve noe spennende eller spesielt. Dette har resultert at man sjeldnere kommer seg ut og at kostnadene blir større.

Realiteten er at man kan oppleve og gjøre mye i de fleste nærmiljø, bare man kjenner området godt nok.

Et av målene var å motivere og stimulere til økt bruk av naturen i nærområdet, ved bla. og gjøre disse områdene lettere tilgjengelig for daglig bruk.

Miljøvernadv. har også vært behjelpelig med å skaffe materiell, hjelpemidler og opplegg som kan stimulere til økt bruk av naturen rundt skolene.

Teoretisk undervisning blir ofte verdsatt for høyt i forhold til opplevelser i felt. Derfor har det i prosjektet vært viktig å diskutere holdningene til hva som er læring, og videre vektlegge nærmiljøet som en del av miljølæra.

2.2 Målgruppe

Målgruppa for prosjektet var først og fremst de yngste i skolen, dvs. 1) 6 åringene, 2) skolefritidsordningen og 3) 1-3 klasse. Barnehager i nærheten av skolene deltok også i prosjektet, da de kan være aktive brukere av de samme områdene. Målet var å få i gang et samarbeid om bruken av nærmiljøet. Barnehagene har oftest en større tradisjon mht. uteaktiviteter, og kan ofte bidra med impulser til grunnskolens laveste klasstrinn.

2.3 Skolens nærmiljø

Skolens nærmiljø ble i dette tilfellet naturområder utenfor den typiske skolegård, men ikke lenger unna enn at de kan nås til fots av de yngste elevene innen rimelig tid. Områdene må være av en slik karakter at de gir opplevelsverdi ut fra et natur- eller kulturmessig synspunkt. Områdene bør også være slik at de kan besøkes ofte i forskjellige sammenhenger (lek, læring i forskjellige fag, forskjellige årstider), og at de stimulerer til hyppig bruk.

Mange skoler har en skog, en bekk, en dam og/ eller fjæra i nærheten, og flere av disse områdene kan med enkel tilrettelegging gjøres mer attraktive og "brukervennlige". Natur-og kulturlandskapet er en rik kilde til kunnskap og er der hele tiden. Naturen er i stadig forandring og den byr på stadig ny spenning, utfordringer og opplevelser.

2.4 Arealplanlegging

Ved arealplanlegging i kommunene har en i liten grad kartlagt verdifulle naturområder rundt skolene. Dette har resultert i at verdifulle områder sett med barns øyne ikke er gitt spesiell status.

Ved å få oversikt over grunneierforhold og videre en plan over hvilke områder som er spesielt viktige for skolen, så vil en kunne bidra med å få sikret disse områdene for fremtiden. Videre kan dette bidra til at bruken av nærmiljøet kartlegges og vektlegges i det regionale planleggings- og utredningsarbeidet på skolesektoren. Dette er også i samsvar med St. meld. 34, 1990-1991, Om miljøvern i kommunene.

---

3. HVORFOR VÆRE MER UTE I NATUREN

Målet er å lære barna basale kunnskaper om natur og gi de nye impulser når det gjelder friluftsliv. Dette kan de få gjennom ulike aktiviteter i nærmiljøet. Forskning viser at friluftsliv og kontakt med naturen er et av de viktigste bidrag til folks trivsel.

Gjennom lek , friluftaktiviteter og naturopplevelser, får barna:

- et nært forhold til og lærer å bli glad i naturen (økt interesse for natur). Dette er grunnleggende forutsetninger for å drive meningsfull miljøundervisning.
- opplevelser og erfaringer som er viktig i deres utvikling. Sansene stimuleres, kreativiteten og initiativet utvikles, i og med at aktivitetene/leken i naturen ikke er gitt på forhånd slik de ofte er på ensformige lekeplasser.
- et sunt leke- og læringsmiljø med varierte kroppslige utfordringer som er viktig i den sansemotoriske læringen, som igjen er en forutsetning for god læreevne.

Alle disse momentene kan føre til at de senere tar større ansvar for naturen.

Grunnfundamentet i all miljølære er naturglede og opparbeiding av en positiv holdning til naturen. Dette er en forutsetning for all videre miljøundervisning og grunnlaget for å forstå sammenhenger og utvikle holdninger for fremtidig ansvar.

I og med den obligatoriske oppstarten av skolestart for 6-åringer fra 1997, står kommunene og skolene overfor nye og store utfordringer, jamfør St.meld. 40, 1992-93. Ifølge strategiplan for oppfølging av stortingsmeldinga, så bør kommunene vurdere behov og muligheter for bruk av skolens nærmiljøer, og også sette igang tiltak for 6-åringene, slik at en kan høste erfaringer.

---

4. FORSLAG TIL FREMGANGSMÅTE

Hva kan så gjøres på den enkelte skole for å øke utetiden og kvaliteten av utetiden og leve opp til forventningene om en mer utebasert skole?

Fase 1:

Organisering av en prosjektgruppe: Aktuelle samarbeids-partnere, kan variere fra sted til sted. Målet må være å få en mest mulig sammensatt gruppe (forskjellige fagfelt) med interesse for "grønne verdier". Det er også fullt mulig å ta kontakt med lag og foreninger underveis som kan bidra med kunnskap om nærmiljøet. Et planleggingsmøte er så på sin plass, hvor en diskuterer forholdene lokalt, og hva en vil oppnå. Foreldrene bør informeres og også trekkes med.

Fase 2:

Kartlegging: (Arbeidsgruppa går på befaring i aktuelle områder og gjør seg kjent). Kart i rett målestokk bør være skaffet. Kommunens planavdeling kan skaffe det som trengs.

Følgende punkter kan være et utgangspunkt mht. hva en bør se etter.

- Landskapsanalyse/registrering, hvilke naturtyper finnes? Jordbruksområder, barskog, lauvskog, myr, bekk, kulturminner osv. Dette er også registrert på økonomiske kartverk. Lage en beskrivelse av skolens nærområde.
- Finne egnede lokaliteter for uteaktiviteter. Bli enig om grensene for det geografiske området en vil arbeide innenfor. Hva slags "grønne områder" finnes. Se områdenes ulike muligheter vår/sommer/høst/vinter.
- Kartlegge avstand fra skole/adkomstmulighetene (hvilke ruter er de mest praktiske/sikre?)
- Finne områder som kan egne seg som lekeområder, naturstier (eksisterende sti, eller nyrydding), div. friluftaktiviteter, naturtemaer, samlingsplass, osv.
- Oppdagelsestur-hva finnes? Her er det lurt å ha barna med.
- Hva kjennetegner hvert område, hva gjør de egna til spesielle aktiviteter. Befaring med idedugnad.
- Hvilke vegetasjonstyper finnes?, - årstidsvariasjoner.
- Artsmangfoldet, hva lever her av dyr og fugler, sportegn osv.
- Kartlegge områder der en fremdeles finner kulturlandskap eller kulturminner. Dette kan være knyttet til gårdsmiljøet, husdyrene, jorda, planter eller kulturminner som finnes.

- Hvilken planstatus har områdene? Hvem eier dem? Eiendomsgrenser etc.:
Undersøk hvilke planer som eksisterer for området. Er det konflikt mellom planene og det dere ønsker? Sikrer den planlagte arealdisponeringa verdiene i området godt nok? Ta gjerne grunneier med på befaring og informer om prosjektet. Få istand avtaler om bruk av disse områdene og om hva som event. skal gjøres av tilrettelegging.

Fase 3:

Hvordan kan en best skape meningsfylte situasjoner for barna og samtidig bidra til å utvikle ønskede verdier og holdninger?

- Hva savnes innenfor dette området når det gjelder muligheter for naturopplevelse, lek og fysisk aktivitet?
- Hva kan en oppnå med litt tilrettelegging (bedre kvaliteten). Hvilke muligheter for tilrettelegginger (f.eks. grave dam i en bekk, bedre klatremulighetene osv.), skjøtselstiltak og forbedringer. Hva kan gjøres for å øke aktivitetsmulighetene, minske fysiske barrierer, stimulere til bruk osv.
- Avveing mellom fysisk tilrettelegging og bruk av naturen som den er. Den kan være både spennende og utfordrende i utgangspunktet, og er i tillegg også helt gratis.
- Innarbeide plan for aktiviteter knyttet til naturområdene i nærmiljøet, tilpasning av dagsrytme, endringer av rutinene, inn i årsplan.
- Skaffe tilveie ferdige undervisningsopplegg som finnes over natur/friluftstemaer, eller utarbeide lokale opplegg ut i fra litteraturen som finnes, dvs.lokalt tilpasset uteskoleplan.

5. GJENNOMFØRINGEN AV PROSJEKTET

I mars måned i år fikk 10 kommuner i fylket tilbud om å delta i dette nærmiljøprosjektet. Fra skoler i 7 kommuner var det tilbakemelding om at de kunne tenke seg å delta. På bakgrunn av bl.a. kommunenes og skolenes interesse og mulighetene for å få til et prosjekt, innenfor de midler vi disponerte, ble 5 skoler i 4 kommuner invitert til å delta.

Disse var: **Otterøy skole og Sørenget skole** i Namsos kommune, **Høylandet skole** i Høylandet kommune, **Vinje skole** i Snåsa kommune og **Malm skole** i Verran kommune.

Et av vilkårene for å få delta var at skolen kunne stille med ei prosjektgruppe, slik at det ble et samarbeidsprosjekt. Størrelse på og sammensetning av gruppa ble avgjort på den enkelte skole. Prosjektgruppa skulle vurdere behovene og mulighetene for bruk av naturområdene i skolens nærmiljø. Gruppesammensetningen varierte fra skole til skole. Prosjektgruppa har bestått av lærere, rektor, undervisningsinspektør, miljølæregruppe, barnehagepersonel, førskolelærere, og miljøvernleder i kommunen. Størrelsen har vært fra tre til syv. Arbeidet foregikk i form av møtevirksomhet med idedugnader og befaringer samt at skoleklasser ble trukket med i planlegging og videre oppfølging.

Forprosjekt, teoretisk oppdatering og planlegging samt opprettelse av kontakter/samarbeidspartnere gjennomført i tidsperioden januar-april. Fra skolens side var det ikke aktuelt å starte prosjektet før til høsten etter skolestart.

Deler av sommeren ble fra min side brukt til befaring i aktuelle områder rundt hver enkelt skole, hvor mitt mål var å bli best mulig kjent og finne de mest egna områder for uteaktiviteter av div. slag.

Like etter skolestart ble det holdt informasjonsmøte på hver enkelt skole. Her ble prosjektet gjennomgått og diskutert, med det mål at dette skulle bli så skolestyrt som mulig. På disse møtene var alle skolens lærere, skoleadm. og andre interesserte i kommunen.

Til neste møte skulle hver skole ha nedsatt en prosjektgruppe. Det videre arbeidet foregikk så i en arbeidsgruppe på hver skole. Størrelse og sammensetning av arbeidsgruppa varierte fra skole til skole. Gjevnlige møter ble forsøkt holdt i løpet av høsten.

En del befaring i nærområdene med arbeidsgruppene (på en skole var alle lærere med) ble gjennomført og etter hvert ble de mest aktuelle områder valgt ut. Valget ble gjort ut fra bla. naturkvaliteter/lekemuligheter og momenter som løypestrase og avstand fra skole.

Videre møter ble brukt til planlegging av aktiviteter og diskusjoner omkring hva slags tilrettelegginger som skulle til for å øke utetiden på den enkelte skole.

En del av min tid ble også brukt til oppdatering av det som finnes av litteratur omkring friluftaktiviteter, prosjekter og temaer som kunne være nyttig for skolene. Informasjon om dette ble gitt hver skole, samt en del materiell. Dette resulterte i at på hver skole er det laget en egen aktivitets/tema- perm og at aktuell litteratur er skaffet.

Alle skolene så behov for og ønsket seg en samlingsplass/naturlekeplass. En slik plass kan brukes til samlingsstunder, undervisningsopplegg og feks. overnattingsturer. Her skal det bygges gapahuk og lages grue til bål plass, samt settes opp benker. Dette vil være en viktig stimulans til å dra mer ut og en faktor som vil øke trivselen.

Alle prosjektskolene har da også funnet et eller flere egnede naturområder og utarbeidet planer for dette og det som skal til av tilrettelegging. Områdene består av varierte naturkvaliteter, hvor mulighetene for lek og andre aktiviteter er store.

På de fleste slike plasser finnes det også en bekk. Noen har også valgt å tilrettelegge en lekeplass i tilknytning til samlingsplassen.

Videre er det noen steder laget stier og merka løyper for å lette tilgjengeligheten til samlingsplassen.

En annen viktig del av dette prosjektet var å få klargjort grunneierforholdene og videre få avtaler om bruk av disse områdene. Disse spørsmålene er avklart på alle skolene. Grunneiere er informert om prosjektet og tatt med på råd om hva som ønskes å gjøres rundt hver enkelt skole.

Videre har de fleste skoler bestilt og fått tak på det materiale som trengs for å tilrettelegge for de nevnte aktiviteter/opplegg. Tømmer/trevirke til bygging av gapahuk/leirplass/lekeapparater og div. er skaffet hos lokale grunneiere/sagbruk eller statsskog. Gunstige avtaler er da inngått.

Skolene har også søkt om statsmidler til dette prosjektet hos miljøvernavdelingen og fått et tilskudd på 10 000 kroner hver. Disse midlene vil primært bli brukt på utgifter i forbindelse med samlings/lekeplassen og på utstyr (klatrestyr, primuser, tauverk, litteratur, mm.) til friluftaktiviteter.

På de fleste skoler har det vært gjennomført arbeidsøkter på prosjektet. Det har vært en rekke dugnader, der også foreldre har deltatt, og en del økter i skoletiden som en del av undervisningen. Deler av grunnskoleuka ble også brukt til prosjektet på enkelte skoler. Et viktig mål har vært å involvere flere i lokalmiljøet i dette og dette har skjedd på alle skolene.

I utgangspunktet var prosjektet rettet mot de yngste elevene, men resultatet var at alle skolens elever ble målgruppe bl. a. fordi arbeidsgruppene har hatt lærere med fra alle klassetrinn. De har dermed fått med egen klasses behov inn i prosjektet.

Imidlertid så var det ikke satt av nok tid til å bli ferdig med det praktiske i år, så prosjektene vil fortsette til våren med det som trengs av tilrettelegging. Slike prosjekt vil ofte komme "på toppen" av andre fastlagte oppgaver og derfor vil arbeidet i slike prosjekt gå over lengre tid enn nødvendig.

---

6. DE ENKELTE PROSJEKTSKOLER:

6.1 Sørenget skole, Namsos kommune:

Forberedelse:

Informasjonsmøte med alle skolens ansatte på planleggingsmøte i august i år. Arbeidsgruppe ble så nedsatt. Gruppen består av 3 lærere (en er med i den kommunale miljølærekontaktgruppen) og en repr. fra skolefritidsordningen.

Aktuelle lokaliteter:

Befaring med arbeidsgruppen i august og 2 områder ble valgt ut som satsningsområder. Et skogsområde ca 300 m fra skolen ble valgt ut til skolens samlingsplass med tilrettelegging på et naturlekeområde i tilknytning til dette. Området ligger i et variert skogsområde med mange muligheter til lek og andre friluftaktiviteter. Adkomsten til området er god med hensyn til trafiksikkerhet og tilgjengelighet. En fast trase er oppgått og merket pga. noe bratt stigning til samlingsplassen som ligger på en høyde bak skolen.

Et område like bak skolen består av flere bergskrenter med muligheter for klatreløyper med flere vanskelighetsgrader. Her er det planlagt å satse på klatreaktiviteter. En ser for seg at fjellklatring vil bli et satsingsområde ved skolen hvor alle aldersgrupper kan få et tilbud.

Ved skolen renner en bekk og her er det planlagt å grave ut en dam. Dette vil gi muligheter for en rekke aktiviteter. Kommunen vil bli varslet om dette.

Grunneierne er godt informert om prosjektet, og grunneierforholdene er avklart og avtale om bruk av området er i orden.

Tilrettelegging:

Materialer og trevirke til samlingsplassen/lekeplassen er skaffet gjennom lokale kontakter. På samlingsplassen er det planlagt gapahuk med bål plass og sitteplasser.

En del av området skal sikres med et gjerde pga. en bratt bergskrent. Ellers er en naturlekeplass planlagt i samme område, hvor sansemotorisk trening blir viktig.

Dugnadsarbeid er gjennomført på kveldstid, hvor foreldre/elever og lærere deltok.

Bygging av sitteplasser ol. til samlingsplassen var det sentrale her. Hele skolen og skolefritidsordningen har brukt en hel dag på dette prosjektet. Noen klasser har rensket klatrebergene, og jobbet med klatreruter, mens andre har hatt ansvaret for sti og samlingsplass.

Det som er skaffet av materialer, er også fraktet ut til områdene, og bygging av samlingsplass er påbegynt. Naturlekeplassen er påbegynt og en del tilrettelegginger med tauverk og trestokker er gjennomført.

En bro over bekken bak skolen er også planlagt for å lette tilgjengeligheten til områdene lenger bak. Videre er det som trengs av klatre/sikringsutstyr, planlagt innkjøpt.

Samarbeidsopplegg:

Det er inngått et samarbeid med idrettslaget om frakting av utstyr, samt at de skal hjelpe til med løype/vinteraktiviteter. Skolefritidsordningen ved skolen har vært delaktig i prosjektet hele tiden. Videre er det inngått et samarbeid med en lokal klatrer som skal hjelpe til med klatreprosjektet. Foreldrene på skolen er godt informert om prosjektet og har deltatt på dugnad. Miljølæregruppa i kommunen vil også stå sentralt i det videre arbeidet.

Fremdrift/plan:

Skolen har avsatt god tid til arbeidsgruppa til å jobbe med prosjektet, og samme gruppe vil fortsette i den videre prosessen. Arbeidet vil fortsette til neste år og vil få høy prioritet. Skolen skal ha et møte med foreldrene på nyåret hvor prosjektplanene fremover skal drøftes. Uteaktiviteter i nærområdet vil også prioriteres høyere som følge av prosjektet.

6.2 Otterøy skole, Namsos kommune:

Forberedelse:

Informasjonsmøte om prosjektet ble holdt for skolens ansatte på planleggingsmøte i august. Barnehagen i nabolaget var også med på møtet. Arbeidsgruppe ble nedsatt umiddelbart og planlegging kom i gang. I arbeidsgruppa var 4 lærere fra både barne- og ungdomsskole, undervisningsinspektøren og en representant fra barnehagen.

Barnehagen med sine 6-åringer samt flere skoleklasser var også med på befaring.

Det er gjennomført befaring med grunneier i det aktuelle området og avtaler om bruk er inngått.

Flere planleggingsmøter har vært holdt i løpet av høsten.

Aktuelle lokaliteter:

Arbeidsgruppa hadde en hel dags befaring i nærområdet hvor flere aktuelle områder ble undersøkt mht. naturkvaliteter. Det har også senere vært flere befaringer .

Etter befaringen ble det valgt å satse på 3 forskjellige områder. Et område ligger i fjæra, hvor en "fjæreplass" skal etableres. Her vil aktiviteter rettet mot fjæra og havet være det vesentlige. Like bak denne plassen ligger et variert skogsområde som egner seg bra til lekeaktiviteter. For å komme ned til fjæra, må kommuneveien krysses, på oversiktlig sted, så dette vil ikke by på noen problemer med trafiksikkerhet.

I skogområdet bak skolen skal det satses på 2 områder. Et område ligger ca 200 m. fra barnehage/skole og her blir det et slags skogslekeområde med leirplass. Området er variert med en del gammel skog og ligger ved et elveleie. Et stort veltet tre er sentralt i dette området og vil bli brukt i tilknytning til leirplass og til klatring. Dette området vil egne seg spesielt bra for barnehagen mht. tilgjengelighet.

Skolens samlingsplass er planlagt ca 500 m fra skolen inntil et skogsområde med et åpent hogstfelt i nærheten hvor en får mange muligheter til lek og aktiviteter. Dette stedet ligger også ved en bekk.

Tilrettelegginger:

Det skal bygges gapahuk på begge stedene i skogen samt bål og sitteplasser. I fjæra skal det også tilrettelegges leirplass.

Det er bygget 4 broer over vanskelige grøfter i myrområde bak skolen. Dette gjør det lettere for de yngste å komme til samlingsplassene. Dette vil også gjøre det lettere å lage skiløyper, noe som er planlagt til vinteren.

Det er også laget sti med bark som underlag til skogslekeplassen. Dette vil klart øke tilgjengeligheten til skogen for de yngste. Løypetrase er også valgt ut til skolens samlingsplass.

Hele skolen tok fri en halv dag for å jobbe med dette. Elever og lærere fikk da båret ut tømmer og tremateriale til de forskjellige plasser, slik at oppbygginga kan starte senere. Det er også planlagt en del oppryddingsarbeid rundt samlingsplassen, hvor det ligger mye rester etter hogst.

Det er også planlagt å grave ut en kulp i bekken både ved lekeplassen og samlingsplassen.

Samarbeidsopplegg:

Skolen har fått med idrettslaget i bygda med på prosjektet og de vil være sentrale mht. vinteraktiviteter og skiløyper. I tillegg har skolen samarbeidet nært med barnehagen. Friluftsgruppa på skolen har deltatt aktivt i dette prosjektet og brukt undervisningstid på det.

Fremdrift/plan:

Byggingen av leirplassene vil gjennomføres til våren-95 og vil da få høy prioritet. Skolen vil også prioritere mer satsing mot uteaktiviteter etter dette, og vil etterhvert utarbeide lokale planer for undervisning og friluftsliv i nærområdet. Sammensetningen av arbeidsgruppa vil være den samme til neste år.

6.3 Vinje skole, Snåsa kommune:

Forberedelse:

Informasjonsmøte med alle kommunens lærere ble holdt på en planleggingsdag tidlig i høst. Prosjektet ble da gjennomgått i detalj. Arbeidsgruppa besto av 2 lærere, rektor og noe deltakelse fra miljøvernleder i kommunen

På en befaringen i nærområdet deltok miljøvernleder og en ansatt ved skolen som var godt kjent i området.

Hele lærerstaben var også med på befaring, hvor temaet var kvaliteter i nærområde, samt valg av satsningsområde.

Aktuelle lokaliteter:

Skolen ligger i et variert område med mange muligheter til aktivt naturbruk. Etter befaring med arbeidsgruppe ble uteskoleområde valgt. Et område i skogen like bak skolen ble valgt ut som skogslekeplass, (sansemotorisk trening står sentralt her) da med tanke om felles bruk med den nye barnehagen som bygges like ved skolen. (Er planlagt ferdig i mars -95). Den skal også brukes av skolefritidsordningen.

Et område ca. 400 m fra skolen er valgt ut som skolens samlingsplass. Dette området består av mye gammelskog, har en frodig skogbunn som innbyr til uteliv og andre aktiviteter.

Lokaliteter i dette området er veldig kalkholdige, noe som gjør at floraen i området er meget rik.

Nærområdet har en rekke kulturminner som vil kunne bety mye i et slikt nærmiljøprosjekt, og vil nok være sentralt i det senere arbeidet.

Videre har skolen et flott turområde ned mot Snåsavatnet tilgjengelig med et variert stinett. Flere aktiviteter er mulig ved vatnet og skolen vil satse på mer aktiv bruk av disse.

Deler av skogsområdet bak skolen vil brukes sammen med barnehagen (møteplass). Det videre arbeidet som skal utføres, vil planlegges sammen med dem.

Deler av dette området er kommunal eiendom, og disponeres av skolen. I tilknytning til dette har det vært grenseoppgang, og reguleringsplanen i kommunen er gjennomgått.

Grunneier er kontaktet og er positivt innstilt til prosjektet.

Tilrettelegging:

Billig tømmer/trematerialer er skaffet gjennom avtaler med Statskog. Naturlekeklassen bak skolen er godt påbegynt bla. bygging av en rekke lekeapperater i tømmer og tau. Denne plassen er nå i daglige bruk.

Det er planlagt bygging av gapahuk med bål plass og sitteplasser på skolens samlingsplass.

Samarbeidsopplegg:

Skolen har et aktivt elevråd og disse har hele tiden vært informert, så elevenes ønsker er tatt hensyn til i planleggingen. Foreldrene ble forøvrig informert om dette prosjektet på et foreldremøte, og har deltatt på en dugnadsdag sammen med lærere og elever. Et område mellom skolen og den nye barnehagen vil bli planlagt i samarbeid med de ansatte i barnehagen. Planen er å etablere en møteplass i skogen.

Miljøvernleder i kommunen har vært delaktig i en del av dette arbeidet.

Fremdrift/plan:

I løpet av vinteren-95 er det planlagt å utarbeide en miljølæreplan (uteskoleplan) som nettopp tar utgangspunkt i mulighetene i nærmiljøet. Her vil det legges vekt på å samarbeide med sameskolen som ligger i samme område. Videre vil det satses på å lage en slags naturbase, hvor kunnskap om lokal natur og naturtemaer vil samles. Byggearbeidet er planlagt fullført i løpet av vår-95.

6.4 Høylandet skole, Høylandet kommune:

Forberedelse:

Bygging av ny skole pågår, og i forbindelse med dette var det nedsatt ei arbeidsgruppe som jobba spesielt med utforming av en "grønn" skolegård. Mye arbeidsressurser på skolen er lagt inn i denne prosessen.

Fra skolens side var det et ønske om å rette dette prosjektet inn på skolegården.

Første møte på skolen ble holdt i august med en bredt sammensatt gruppe, som i utgangspunktet jobbet med planlegging av den nye skolegården. Lærere, undervisningsinspektør og repr. fra teknisk etat i kommunen deltok. En del diskusjoner omkring hva som ønskes fra skolen.

Informasjonsmøte ble senere i høst avholdt på skolen med alle lærerne, skoleadm., skolesjef og miljøvernleder tilstede. Det ble etterhvert enighet om å satse på nærmiljøet utenfor skolegården.

En arbeidsgruppe ble nedsatt med 5 lærere fra både barne og ungdomsskole, samt en representant for barnehagen og miljøvernleder i kommunen.

Forskjellige fagområder var representert i prosjektgruppa, og de la fram hva de ønsket av aktiviteter/tilbud og muligheter i et nærområde.

Aktuelle lokaliteter:

Skolen ligger ganske innebygd mellom hovedvei og landbruksarealer, med få muligheter for variert friluftsliv i det helt nære området.

Hele arbeidsgruppen var på befaringsfor å finne det mest egna området for prosjektet, og valget falt på et skogsområde like bak barnehagen. Området er variert og har flere naturtyper, deriblant endel gammelskog. En bekk renner også gjennom området og er med på å øke mulighetene til aktiviteter. Området ligger bare 300 m. fra skolen. Dette området er det eneste nære skogsområdet som finnes i Høylandet sentrum, og har en sikker og lett adkomst. Noe av det aktuelle området er privat, men barnehagen har avtale med grunneier om bruksrett. En bruksavtale mellom skolen og grunneier er under utarbeidelse.

Tilrettelegging:

Det er planlagt å bygge en samlingsplass i skogen med gapahuk, bålplate og sitteplasser. Det er også planer om å anlegge en naturløype i det samme området. Tilrettelegging for vinteraktiviteter er også diskutert.

Samarbeidsopplegg:

Miljøvernleder i kommunen har vært delaktig i prosjektet, og deltatt på både møter og befaringsfor. Barnehagen ved skolen har også vært involvert i prosjektet fra starten av.

Lærere fra forskjellige fagområder har diskutert betydningen av nærmiljøet, og har kommet med egne forslag på tiltak som kan bidra til at området kan bli tatt mer aktivt i bruk.

Framdrift/plan:

Store deler av området er kommunal eiendom som er regulert til boligformål. For å sikre dette området, er det søkt kommunen om omdisponering av området fra boligområde til friluftsområde. Miljøvernleder i kommunen jobber med saken.

Søknaden vil behandles i mars-95. Arbeidsgruppa er derfor avventende til behandlingen av søknaden, men vil fortsette å planlegge bruk av dette området uavhengig av dette. I det videre

arbeidet vil det arbeides for å få anlagt en samlingsplass for barnehagen og skolen, lokalisert sentralt i skogsområdet.

Områdets betydning er satt i sammenheng med at flere brukergrupper vil ha stor nytte av dette området. Flere boligområder ligger i nærheten av området.

6.5 Malm skole, Verran kommune

Forberedelse:

Etter møte med undervisningsinspektør, ble det holdt informasjonsmøte for alle skolens lærere på en av høstens planleggingsdager. Her ble prosjektet gjennomgått med påfølgende diskusjoner omkring skolens behov.

Skolen hadde i utgangspunktet en miljølæregruppe og denne ble også arbeidsgruppe for dette prosjektet. Denne bestod av 4 lærere. Nytilsatt miljøvernleder i kommunen var med på informasjonsmøte og et gruppemøte.

Aktuelle lokaliteter:

Adkomsten til naturområder medfører at elevene må krysse hovedveien for å nå de mest aktuelle naturområder. Skolen har også tilgang på et fjæreområde som skulle egne seg fint for en del aktiviteter, bl.a. er dette fjæreområdet rikt på fugleliv. Etter befaringsammen med arbeidsgruppa ble et område valgt ut som skolens samlingsplass med en planlagt naturlekeplass i samme område. Dette området ligger ca. 500 m. fra skolen og skulle ikke være for langt unna for de yngste. Stedet ligger i et skogsområde ved elva med flere aktivitetsmuligheter.

En alternativ rute til samlingsplassen fra skolen langs elva ble "utforsket" og kan ved liten vannføring være utmerket som turløype. Ved å følge elva under brua slipper en å krysse hovedvei.

Grunneierforholdene er avklart og bruksavtale med grunneier er inngått.

Tilrettelegging:

Tømmer og trevirke til prosjektet er skaffet. Noen av skolens elever var med på frakting av tømmer ned til skolens område, hvor de har startet bearbeiding av dette og bygging av det som trengs på samlingsplassen.

Det er planlagt bygging av gapahuk med bålplate og sittegrupper på samlingsplassen. I samme område finnes det mange "naturlige lekestativ", men det er planlagt en rekke "tømmerapparater" som skal inngå i en lekeplass i det samme område.

Aktiviteter/temaer omkring prosjektet er under planlegging, og vil bli en del av skolens miljølæreplan.

Samarbeidsopplegg:

Det er inngått et samarbeid med skogetaten i kommunen om en natursti som skal integreres i dette prosjektet. Miljøvernkonsulent er godt innformert om prosjektet og vil delta i det videre arbeidet.

Framdrift/plan:

Miljølæregruppa ved skolen vil fortsette med prosjektarbeidet og satser på å være ferdig med tilretteleggingen til våren -95.

---

7. SLUTTORD

Ut fra bla. mønsterplanen er det lite som kan sies og være en sperre for friluftsliv og uteaktiviteter i dagens skole. Tvert imot så oppfordres det til å øke utetida, og å satse på økt bruk av nærmiljøet.

Undersøkelser og erfaringer omkring aktivt bruk av nærmiljøet, viser at oftest finnes sperrene på den enkelte skole. Kulturen på den enkelte skole er ofte forskjellig mht. hva som prioriteres, hvor mye tid som brukes og hvor mye en vektlegger bruken av nærmiljøet. På noen skoler vektlegges økt bruk av de mulighetene som finnes, hos andre er det et nedprioritert tema. I noen skoler finnes såkalte ressurspersoner som har en aktiv holdning til friluftsliv og som da ofte tar sine elever med ut.

Hos andre kan det være vilje hos lærerne til å få igang prosjekter, men så stopper det opp hos skolens ledelse, da det ikke frigjøres nok tid til arbeidet.

Det som ofte går igjen, er at lærerne føler en konstant tidsmangel i forhold til å planlegge aktiviteter, og at en fra skoleadministrasjon sin side ikke tilrettelegger forholdene godt nok. Erfaring fra dette prosjektet viste at noen skoler har opprioritert dette arbeidet og frigjort tilstrekkelig med tid til arbeidsgruppa for å gjennomføre dette nærmiljøprosjektet.

Manglende faglig trygghet i naturen og det å ikke se nytten for eget fagområde, har også vært nevnt som en grunn for å ikke bruke nærmiljøet aktivt. Det som bør være klart, er at en ikke nødvendigvis trenger å ha noe faglig opplegg for å dra på tur. Å være ute i naturen og oppleve nærhet til natur sammen med andre, kan ofte være læring nok i seg selv.

Barns lyst til å lære vil ofte komme av seg selv som en følge av opplevelser.

Kunnskapen og opplegg i tilknytning til nære naturområder vil komme etter hvert som områdene tas i bruk. En egen aktivitets- og temaperm med utgangspunkt i det som finnes i nærmiljøet vil etterhvert kunne gjøre nytte for seg.

En kan dele et slikt nærmiljøprosjekt som dette opp i to faser. Første fase blir å finne et område å komme seg ut i, og som en etterhvert vil bli godt kjent med. Andre fase vil være å utvikle forskjellige aktiviteter og temaer som skal gjennomføres i en undervisningssammenheng.

Aktiviteter i skolens nærmiljø i høyeste grad miljølære og en glimrende sjanse for å bli kjent med og dermed få kartlagt området med de mulighetene som finnes. Et opplegg hvor elevene selv er aktiv i en kartleggingsprosess kan være et eksempel på miljølæreprosjekt. Dette er også en god start for å utvikle en lokal miljølæreplan.

Selv om det har vært forskjeller mellom skolene i dette prosjektet når det gjelder hvor mye tid og krefter som er avsatt, så har en på alle skoler funnet et naturområde som en vil satse på å bruke mer. Videre har alle planlagt en skolens samlingsplass og et naturlekeområde i skolens nærmiljø.

Det viser seg at de fleste skolene har flotte naturområder i nærmiljøet, men de blir i for liten grad brukt.

Konklusjonen for prosjektet så langt må være at de fleste av prosjektplanene er realisert, og at en har fått, og lagt grunnlag for en økt aktivitet i naturområdene. Videre har det blitt bygd og tilrettelagt en god del og mye er planlagt til neste år. Utetida på de enkelte skoler har også økt, og vil få en større betydning etterhvert som områdene tas mer aktivt i bruk.

---

8. AKTUELL LITTERATUR

- Halvorsen, K, V , Tveit, M, 1991. Barn oppdager naturen. Landbruksforlaget
- Grimeland, G, 1982. Lek og læring i naturen. Cappelens forlag.
- Bang, C, Braute, J, og Koen, B, 1989. Naturleikeplassen. Ein stad for leik og læring. Universitetsforlaget.
- Bang, C, Braute, J, 1994. Bli med ut! Universitetsforlaget.
- Repp, G, 1993. Natur og friluftsliv i grunnskolen. Volda, Møreforskning.
- Friluftsliv i nærmiljøet, en handbok for arrangører. 1993. Utgitt av friluftslivets fellesorganisasjon.
- Natur i nærmiljø. 1991. Utgitt av miljøverndepartementet(T-698).
- Barn i natur, Dokument. Utgitt av Miljøverndepartementet(T-1008).
- Gravklev, M, Moland, Å, 1994. Herr sorbus, historien om et rognebærtre. Lære med skogen. Skogbrukets kursinstitutt.
- Årstidshefter, Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO).
- Johansson, Samuelsson, Klenell, 1985. Latt att hitta rundt i naturen. Sveriges utbildningsradio AB, Stockholm.
- Rudaa, S., Selnes, H. 1990. Uteskole og miljølære.
- Friluftsliv i nærmiljøet. Nordisk ministerråd, 1990. Dir. for naturforvaltning, Trondheim.

